

Jens Christian Grøndahl

Piazza Bucarest

Egyébként úgy tetszik nekem, hogy mihelyt száz mérföldet utazik az ember Észak felé, egy új táj és egy új regény lehetőségét találja.

Stendhal

Scott és Elena Bukarestben találkozott tizenhat évvel ezelőtt. Sohasem voltam Romániában, csak megpróbálom elképzelni azokat a helyeket, ahol együtt lehettek. Amikor regényt írok, mindig ismerem a történet helyszíneit, nem tudok olyan helyekről írni, amelyeket nem ismerek. Túlzottan nagy falat lenne kitalálni a személyeket és a tájakat is, az utcákat és házakat, melyekben megfordultak, s ez felveti azt a kérdést is, hogy voltaképpen mi is a fantázia. A reklámokban szokták mondani, hogy csak a fantázia szabhat határokat a lehetőségeknek, és nem is tudják, hogy milyen igazuk van. Nem tudják, mert azt hiszik, hogy ily módon azt fejezik ki, hogy a lehetőségek határtalanok, csakhogy a fantáziával éppen fordítva áll a helyzet. A fantázia a határaitól függ, csakis azért tud kibontakozni, mert határai vannak. Mindig is gyanakvó voltam a fantázia szóval kapcsolatban, mert amit elképzelni próbálok, nem egy másik világ, hanem a világ maga. Mindig ismeretlenebb és meglepőbb, mint hinné az ember, miközben ugyanakkor könnyen felismerhető.

Az ember felismer egy idegen várost a róla látott képek alapján, de ugyanakkor azt is látja, ami nagyjából minden városban ugyanolyan. Az elővárosokat, a metró kicsempézett alagútjait, a pályaudvarok környékén épült negyedeket, az épületek anonim kopottságát. Az utcák mélyén rejlő árnyakat, a mozdulatlanság különös formáját, ami a parkoló autók sorát jellemzi, azt a különös módot, ahogy a lakk visszatükrözi az eget a házak homlokzatának sötét körvonalai között. Az igazi idegenséggel a kétfajta ráismerés között találkozik az ember, a várakozás és az iparosodott világ lehangoló egyformaságának felismerése között, és soha nem lehet tudni, hogy éppen mikor. E helyeken találkozom fiktív szereplőimmel, akik először csak átlátszó kísértetek, úgyhogy a helyeket is látom rajtuk keresztül, aztán egyre kevésbé átlátszóak, míg végül alakot öltenek, és belső világukat elrejtik pillantásom elől. Minél inkább valóságúiek, annál érthetlenebbek. A fantázia törékeny kísérteteit túlon túl is jól ismeri az ember, róluk nincs mit elmondani, mert nem mondanak mást, mint amit már előzőleg is tudtam. Azért olyan sápadtak és súlytalanok. Csak amikor testet öltenek és idegenekké válnak számomra, csak akkor lesznek valóságosak. A magyarázatok vakító fényükkel láthatatlanná teszik a valóságot, én inkább nézelődni és csodálkozni szeretek.

...

Nem tudok különbséget tenni aközött, amit akkor gondoltam, és amit ma gondolok, de volt valami, ami sántított. Nehéz lett volna elvitatni Elenától és honfitársaitól, hogy áldozatok voltak, de nem tudtam teljes odaadással hallgatni az ő jogos haragját, amikor elősorolta azt a sok gaztettet, melyek miatt szerinte Ceausescu megérdemelte a sorsát. Valami tiltakozott bennem, és ami kiváltotta néma ellenállásomat, az inkább Elena öntelt hanghordozása volt, nem is az, amit mondott. Minden kétely nyers visszautasítása, a

történelemre való ájtatos hivatkozás, az áldozat szenvedéseinek és tehetetlenségének csökönnyös mutogatása. Talán elsősorban az elesettség és a csökönnyőség ellentmondása volt az, ami elindította bennem azt a gondolatsort, mely mellett nehéz volt kitartani, mert állandóan megzavarta a gonoszság és az áldozat jogainak nyilvánvaló volta.

Az áldozat akaratlanul válik a tisztító erők tehetetlen tárgyává, de ez nem jelenti azt, hogy az áldozat nem rendelkezik akarattal. Az áldozatnak megtörték az akaratát, s ez az akarat elveszítette kapcsolatát a világgal. Ebbe nehéz beleélni magát olyasvalakinek, aki nem ismeri a kényszert és az alávetettséget. Sokáig kutatok emlékezetemben, míg találok egy halvány emlékképet arról, milyen volt az iskolaudvaron feküdni még csak nem is arccal a sárban, úgy, hogy még csak nem is a történelem súlya nyomott a földhöz, hanem csak egy felsőbb osztályos fiú, aki a mellkasomon ült, akár egy satu, és én alig kaptam levegőt. A megadás nem csak annak a kérdése volt, hogy feladok minden ellenállást. A megadás egyet jelentett egy mélységes és kétségbeesett magányérzéssel, mely mintha hirtelen elérhetetlenül mélyen rejtezett volna elnyomott, rémült énem mélyén valahol a test határainak másik oldalán. Ha az Én elképzelhetetlen akarat nélkül, és ha az akarat az Én egyik módja arra, hogy kapcsolatba lépjen a világgal, mintegy annak manifesztálásaképpen, hogy aki azt mondja „én”, éppen annyira a világ része, mint mindenki más, akkor a tehetetlenség az ént nyomorítja el. Elfojtja az embernek azt a képességét, hogy összehasonlítsa saját énjét másokéval.

...

Elena a bizalmatlanság és félelem világában nőtt föl, melyhez alkalmazkodott, de ugyanakkor szembe is szegült vele. A turisztikai minisztériumban dolgozott, és elviselte, hogy a Securitate besúgója mindig a sarkában jár, ugyanakkor énjét a szabadkőműveszerű művészkörökben bontakoztatta ki, melynek tagjai segítettek egymásnak abban, hogy belső emigrációjuk valamiféle élethez hasonlítsa. Ez hasadást okozott benne, a kettős élet felemésztette a kapcsolatot énje és a világ között. Amikor a munkahelyén volt, énje oly mértékig visszahúzódott, hogy szinte azt lehetett mondani, hogy nem is vett részt abban, amivel foglalkozott, és amikor az emigráció oázisában underground divaként bontakozott ki, a környező világ és az abban élő emberek egyetlen szürke masszává változtak számára. Elena szórakozott megvetéssel tekintett rájuk, és ezáltal nem is olyan nagyon különbözött attól a magas beosztású pártfunkcionáriustól, akit fekete autóban szállítottak a városon keresztül, s aki a homályos ablakon át fáradt pillantással regisztrálta a buszmegállóban sorakozó emberek arcát.

Elena semmivel sem volt kapcsolatban, mert saját magába vonult vissza a környezetében uralkodó fojtogató szabadságnélküliség nyomása alatt, vagy mert felkorbácsolt önelégteltségének horizontjáról nézve a világ elhomályosodott. Akarata egyszerre vált elfojtottabbá és nyersebbé, mert nem vett részt a mások akaratával való szabad, ugyanakkor önmérséklő összetetésben, ahogy egyébként az emberek már azáltal is nevelik egymást, hogy együtt vannak. Az énje és a világ között tátongó űr inkább megnyomorította életét, mint a szabadságnélküliség, de tudta, hogy nem szüntetheti meg az űrt, amíg szabad nem lesz. Tudta, hogy meg kell ragadnia és ki kell használnia mindent, ami adódik, de ma már nem hiszem, hogy tudatosan manipulálta volna Scottot, azért, hogy befogja hálójába. Az elfojtott, nyers akarat nem tud mást, mint megragadni azt, ami kínálkozik, és ez nem csupán a cinizmus műve.

Azon az estén még távolról sem gondolkoztam így, Scottal és vele együtt ültem a tévéképernyő előtt és néztem Ceausescu kamerák előtti kivégzését. Scott olyan volt, mint egy büntudatos iskolás fiú, akit mind a tíz körméről lekapott a dühös tanító néni. A jelenet szájalmaságát a korkülönbség is fokozta, de ami elsősorban arra készítette Scottot, hogy gallérjától kiindulva egészen égne álló haja tövéig elvörösödjön, az az én jelenlétem volt

a megalázó jelenetnél. Talán vette volna a bátorságot és helyére teszi Elenát, ha én nem vagyok ott? Kétlem, de a jelenlétem biztos, hogy lehetetlenné tette ezt, amilyen konfliktuskerülő és hűséges alkat volt. Én legszívesebben felálltam és elmentem volna, de Elena hirtelen rám nézett, mintha kitalálta volna a gondolatomat, és én hallgattam. A hírolvasó már rég a következő történetnél járt. Egymással szemben ültek a pamlagon, ki-ki a maga sarkában, Elena tekintetével fogva tartotta Scottot, miközben pajkosan mosolygott. Felismertem a mozdulatát, ahogy könnyedén megszorította Scott kezét a pamlag háttámláján, az arcát, ahogy leeresztett szempillákkal közelített Scott arcához, mint a filmekben, s ahogy kissé kinyitotta a száját és játékosan elkapta a férfi alsó ajkát.

Ugyanaz a csók, csak a férfi cserélődött ki; talán az én tiszteletemre csinálja, gondoltam, hogy megbüntessen egy kicsit azért, mert visszautasítottam. Vagy csak megragadta, ami adódott. Amikor megcsókolt a Stockholmsgade gesztenyefái alatt, talán csak egy becsületes kísérletet tett annak kipróbálására, vajon a szabadságban a boldogság is lehetséges lenne-e. Én is egy lehetőség voltam, akárcsak ő, amikor a száját nyújtotta. Velem nem sikerült, akkor hát nem az volt a legkézenfekvőbb, hogy a pamlagon ülő, kopaszodó férfival próbálkozzon, akinek nyilvánvalóan ez minden álma? Nem ez volt ugyan a megállapodás, melyet maga Scott ajánlott fel, de miután Elena mindennek lefordta a férfit, azért, mert az azt gondolta, hogy Ceausescu kivégzése nem biztos, hogy a legjobb kezdet lesz hazája jövőjét illetően, Elena látta, mi megy végbe az arcán, s most talán úgy gondolta, hogy a férfi érzései mégiscsak megérdemlik a viszonzás kísérletét. Így hát megtette.

Hetekig kerültem Scottot és Elenát, és Scott kedvesen és bizalommal fogadta kifogásaimat, mint mindig. Jó egy hónap múlva hívtam fel, és meghívtam ebédre. Ideges voltam, ahogy mentem a város felé, egyébként Scott-tól mindig ideges lettem. Felállt az asztaltól, amikor megérkeztem az étterembe, és mosolygott, mintha a világ legboldogabb embere lenne. Otthagyta a munkahelyét, mesélte, és vett egy tanyát Észak-Jütlandon. Már régóta beszéltek róla Elenával, hogy vidéken telepednek le. Nem tudtam, mit mondjak, és nagy bölcsen azt kérdeztem, miből fog megélni. Erre még szélesebben mosolygott. Frederikshavnban átvett valakitől egy fotósboltot.

Ránéztem. Fotósboltot? Elnézően bólogatott, mintha nehéz felfogású lennék, és előhúzott egy halom képet. Lefényképezte a tanyát minden szögből, ami csak még inkább azt bizonyította, hogy egy romhalmazt vett meg. Az egyik képen Elena állt overallban, egy sittel teli talicskával a kezében. Mosolygott a fotósra, és nem úgy nézett ki, mint aki egyedül alszik.

Kertész Judit fordítása

Piazza Bucarest 2004. 32–33, 96, 100–104. / *Piazza Bucarest* regény 2004.
Gyldendal København

Jens Christian Grøndahl az egyik legsikeresebb ma élő dán író, 1959-ben született.

Filozófiát tanult, majd 1983-ban filmrendezőként végzett a koppenhágai Filmművészeti Főiskolán.

1985-ben debütált *Kvinden i midten* (*Nő középen*) című regényével. Több regényének főhőse a válásba jutott középkorú férfi. Művei általában a városi értelmiség és művészvilág körében játszódnak. *Lucca* (1998) és *Tavshed i oktober* (*Októberi csönd*) című regényeivel nagy nemzetközi sikert ért el. Hazájában számos díjat kapott, és műveit 17 nyelvre lefordították.

A 2004-ben megjelent *Piazza Bucarest* című regénye, melyből a részletet közöltük, egy román lány és egy dán férfi különös kapcsolatát mutatja be a rendszerváltozás előtti és körüli években.

Magyarul a Polar Könyvek sorozatában 2002-ben megjelent *Virginia* című műve olvasható.